

FÅGELINVENTERING

Hagby-Ensta-Arninge,
Kapacitet Stockholm, 2020

BESTÄLLARE	Vattenfall Eldistribution AB
UPPDRAG UTFÖRARE	Fågelinventering Hagby-Ensta-Arninge Sweco AB Umeå Miljö
ANSVARIG INVENTERING RAPPORT GRANSKNING	David Rocksén Jon Andersson, Thomas Birkö och Elias Forsberg Thomas Birkö David Rocksén

INNEHÅLL

1 INLEDNING	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Uppdragets syfte	3
2 METOD	4
2.1 Metodbeskrivning	4
3 RESULTAT	5
3.1 Inventeringsområdet och det omgivande landskapet.....	5
3.3 Resultat av fältinventeringen.....	5
5 REFERENSER	14

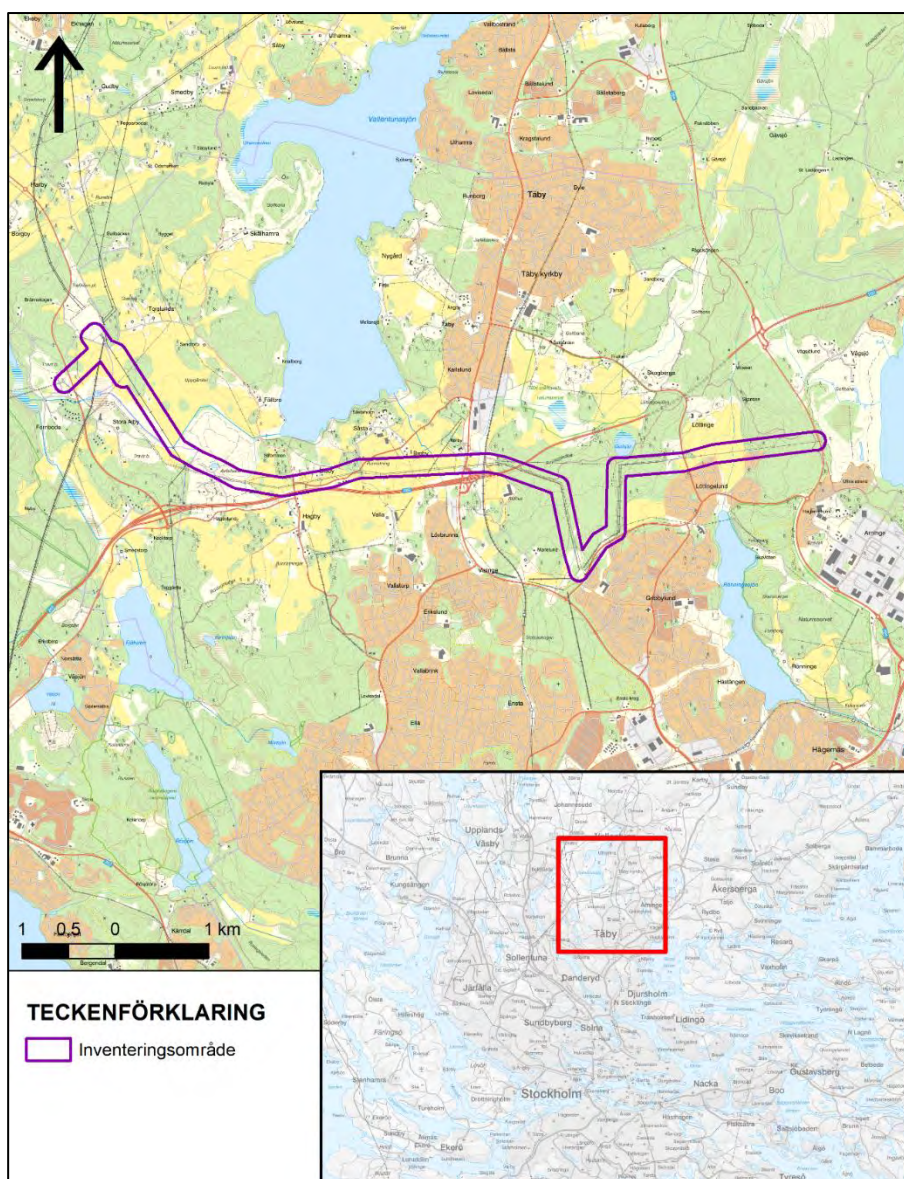
1 INLEDNING

1.1 BAKGRUND

Vattenfall Eldistribution AB uppgraderar flera delar av sitt elnät i och kring Stockholm. Som en del i uppgraderingen ingår en ny, ca 10 km lång, ledning mellan Hagby och Arninge, se Figur 1. Ledningen utreds i största del av sträckningen som ett stråk. Som en del i utredningsarbetet har Sweco genomfört en fågelinventering.

1.2 UPPDRAGETS SYFTE

Syftet med fågelinventeringen var att hitta och beskriva fågelfaunan inom det avgränsade inventeringsområdet. Resultatet från inventeringen kan användas vid anpassning av den faktiska dragningen av planerad ledning samt för att införa skyddsåtgärder.

Figur 1. Inventeringsområdet.

2 METOD

2.1 METODBESKRIVNING

Upplägget för fågelutredningarna ligger i linje med de föreslagna inriktningarna i "Handledning för fågelutredningar - En översikt över utredningsprocessen för fåglar vid tillståndsprövning av kraftledningar. Calluna 2020). En förstudie (skrivbordsstudie) utfördes först vilket inkluderade att undersöka förekomster av större ugglor, med fokus på berguv.

Vid planeringen av lämpliga fältinventeringar har tagits hänsyn till vilka åtgärder som ska göras på ledningen, var i landet den är placerad och hur omgivningarna ser ut. Alla lämpliga fågelmiljöer längs hela ledningssträckningen har besökts två gånger under häckningstid 15 maj-15 juni. Samtliga möjliga häckningsbiotoper för lommar har inventerats, rovfåglar har inventerats från höjder eller lämpliga utsiktspunkter i området och spelplatser för skogshöns har eftersökts inom 100 m från planerade ledningsåtgärder. Vid besök i lämpliga skogar för förekomst av större rovfåglar, tex hållmarkstallskogar, har särskilt fokus lagts på eftersök av boplatser för dessa.

Den häckfågelinventering (revirkartering) som utförts under två besök bidrar både till allmän kännedom om förekomst av skyddsvärda fågelarter i området, men även till värdering av de naturvärdesobjekt som noterats i omgivningen. Fåglar inventerades genom förenklad revirkartering längs utredningsområdet med två fältbesök (Haas m.fl. 2015). Befintliga ledningsgator och där breddningen är planerad har inventerats längs båda sidor. Föreslagna nysträckningar har genomströvats längs en tänkt linje med hjälp av GPS (noggrannhet som bäst +/- 5 m). Inventeringens täckning varierar beroende på om det varit skog eller öppen mark. Endast naturvårdsarter dvs rödlistade fåglar, arter som ingår i EU:s fågeldirektiv bilaga 1 samt arter som prioriteras i Skogsvårdslagen noterades.

Speciellt fokus har riktats mot åkermarken vid Torslunda och Stora Alby med våtmarker och den iordningställda Hagby ekopark på en f.d. soptipp. Även skogsområdet/friluftsområdet vid Täby ridskola och Gullsjön samt åkermarken med omgivande lövskogar vid Löttinge bedömdes vara extra intressant ur fågelsynpunkt.

Fågelinventeringen utfördes mellan 21/5 och 13/6 2019. Inventeringsinsatsen startade i gryningen vid samtliga inventeringstillfällen, cirka kl. 03.30 och fortgick fram tills ca kl 10. Senare än kl 10 på förmiddagen är inte lämplig tid för riktad fågelinventering eftersom sångaktiviteten går ned markant vartefter det dagas. Vädret samtliga dagar var sol till växlande molnighet med svag vind, vilket ger goda förutsättningar för att höra revirhävande fåglar. Inventerare har varit Jon Andersson, Thomas Birkö och Elias Forsberg.

Fåglar som noterats under naturvärdesinventeringen har också tagits med i denna bilaga. Dessutom redovisas rödlistade fåglar som rapporterats in till Artportalen i Tabell 1 – 4.

3 RESULTAT

3.1 INVENTERINGSOMRÅDET OCH DET OMGIVANDE LANDSKAPET

Inventeringsområdet ligger inom den naturgeografiska regionen 24 Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken (Nordiska ministerrådet 1984) i den hemiboreala zonen (Ahti m.fl. 1968). Berggrunden är växlande och består av olika gnejs- och granitvarianter. Mindre stråk av leptit och urkalksten förekommer och två stora diabasgångar finns i regionen. Regionen utgörs av ett sönderstyckat mosaiklandskap med växlande bergsplatåer (kalt berg är vanligt förekommande) och smärre bergshöjder genombrutna av lerfyllda sänkor eller sjöar.

Landskapet är varierat och består till stor del av odlingsmarker med mindre delar täckta barrblandskogar av olika karaktär. Vid Marielund Täby prästgårds naturreservat finns ett större sammanhängande skogsområde av frisk barrskogstyp med inslag av olika lövträd. Här finns ett större stigssystem och friluftsområde vid Gullsjön och Täby ridkola. Roslagsleden går igenom området här. Mellan Löttinge och Ullnasjön finns en höjdrygg med barrskog med inslag av lövträd samt mindre områden med hållmarkstallskog. Skogsområdena har till stor del påverkats av skogsbruk vilket innebär att de bär spår av röjningar och gallringar. Odlingslandskapet består både av smala åkerlappar och större öppna fält med åkerholmar och öppna diken. Utöver skogs- och odlingsområden förekommer även mindre våtmarker framförallt i väster, vid Fornboda och Stora Alby, Gullsjön med omgivande sumpskog samt våtmarker vid Täby prästgårds naturreservat (en tidigare sänkt sjö, Prästsjön). Här finns också sjöarna Vallentunasjön, Rönningesjön och Ullnasjön som är sjöar som omges av vassruggar. På västra sidan om Ullnasjön finns en golfbana med stora öppna ytor och små vattensamlingar. Ett speciellt område utgörs av Hagby ekopark som tidigare var en ursprunglig våtmark som användes som soptipp mellan 1948 och 1995. Tippen har återställts och övertäckts och på tippområdet har en Ekopark anlagts med planteringar, konstgjorda våtmarker, ett stigsystem med naturinformation samt omgivande diken och kanaler runt Ekoparken.

Inventeringsområdet sträcker sig från Ullnasjön till Vallentunasjön och vidare mot Norrviken.

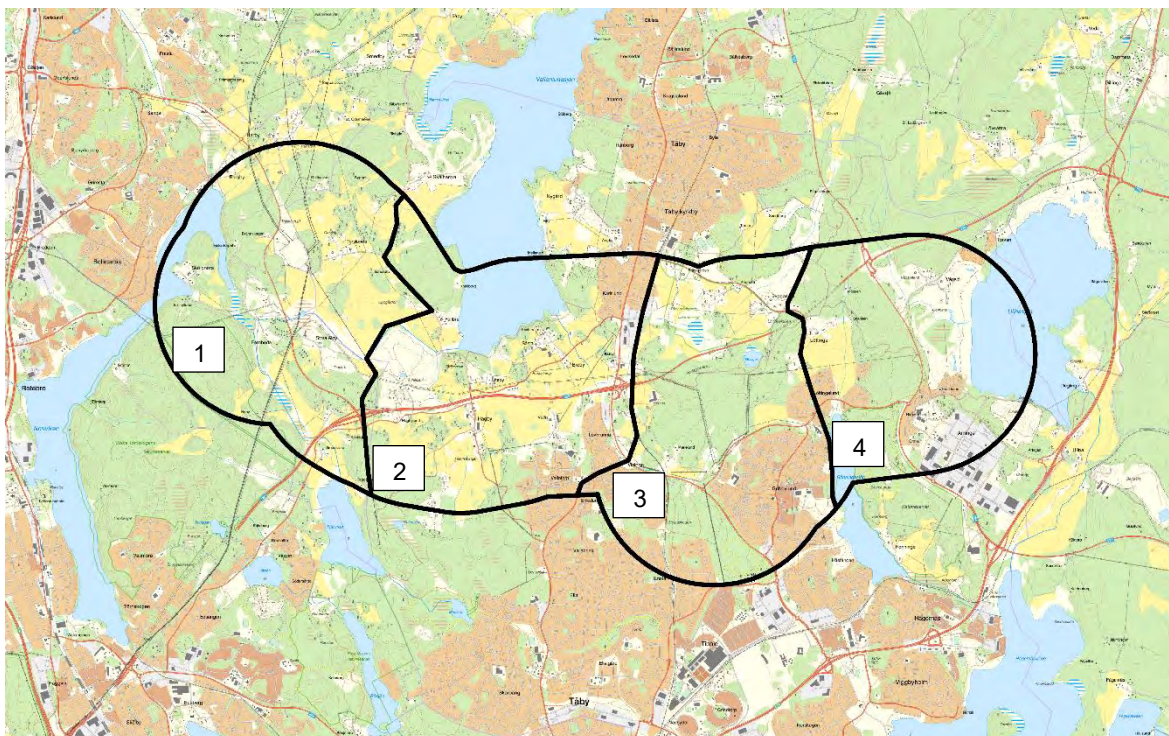
3.3 RESULTAT AV FÄLTINVENTERINGEN

Översikt

Sammanlagt noterades 15 naturvårdsklassade fågelarter (rödlistade arter och övriga arter som bedöms indikera naturvärden) vid fältinventeringen (Tabell 1-4.) Rödlistade arter som noterades var tofsvipa (VU), gulsparr (NT), hussvala (VU), sävsparv (NT), stare (VU), tornseglare (EN), järpe (NT), spillkråka (NT), björktrast (NT), rödvingetrast (NT), havsörn (NT) och buskskvätta (NT). Förutom dessa sågs arter upptagna i Fågeldirektivets bilaga 1. Dessa arter var svarthakedopping, trana och brun kärrhök.

Om man lägger till data som inrapporterats till Artportalen har man inom ett avstånd på 1,5 km från den planerade kraftledningen sett totalt 101 naturvårdsarter och arter som bedöms vara extra känsliga för kraftledning. En stor del av dessa artfynd är koncentrerade till området vid Stora Alby och Hagby Ekopark Täby prästgårds naturreservat och Ullnasjön. Många artfynd är sådana som utgörs av rastande och flyttande fåglar bl.a. vid Hagby Ekopark. Flera fynd av intressanta arter har också inrapporterats från andra delar av utredningsområdet.

Sammantaget ger inventeringsresultatet, kombinerat med uppgifter om fynd från Artportalen och tidigare inventering, en god bild av områdets fågelliv.

Figur 2. Uppdelning av beskrivningar för inventeringsområdet.

Fågellivet runt Torslunda och Stora Alby (sträcka 1).

Området mellan Hagby Ekopark och det befintliga ställverket vid Torslunda består av ett öppet jordbrukslandskap med en del skogsholmar med lövlundar utspridda som öar i jordbrukslandskapet. Det finns även en del diken i åkerlandskapet som delvis är igenväxta med bladvass. I kanterna till åkerholmarna växer slånbestånd. Dessa åkerholmar har delvis berg i dagen och lövlundarna som växer här består av grova ekar, lönnar men också grova björkar och aspar. Här finns rikligt med stående död ved. En av lövlundarna är nyckelbiotopklassad. I lövlundarna noterades häckande stare (VU) och sannolikt även skogsduva i hackspettshål i de gamla lövträden.

Vid Stora Alby ligger ett våtmarksområde med en grund sjö, Kvarnsjön, omgiven av en av kor betad fuktig strandäng med startuvor. Kvarnsjön har återskapats som en del av ett vattenreningsprojekt. Vid Kvarnsjön rastade många gräsänder och det förekommer flera matningar av änder runt om sjön. I bladvassen i sjön noterades vid inventeringen både sjungande sävsångare och rörsångare.

Andra arter som sågs födosökande över åkermarken och våtmarken var ladusvala och hussvala (VU). Vidare noterades stare (VU), buskskvätta (VU) och gulsparr (NT). Av vadare noterades två par tofsvipor i åkermiljö (VU) och en tofsvipa sågs också på en plattform i Kvarnsjön. En vuxen trana (Fågeldirektivet) med en årsunge sågs vid åkermarken i anslutning till våtmarken och där noterades också en adult havsörn (NT) sittande i ett träd anfallen av en ormvråk.

Andra noteringar som har gjorts i detta område är bland annat fiskgjuse (Fågeldirektivet) som setts födosökande vid Kvarnsjön och även havsörn födosöker regelbundet. I dess omgivning har även sävsparv (NT), törnskata (Fågeldirektivet) och rastande sångsvan (Fågeldirektivet) noterats.

Tabell 1. Fynd av naturvårdsarter samt arter som kan vara speciellt utsatta för kollisioner med ledningar gjorda runt Torslunda och Stora Alby mellan år 2000-2020. Bland fynden finns både arter som hittats under inventeringen och som inrapporterats till Artportalen.

Artnamn	Kategori	Antal fynd
berguv	VU, FD	1
bivråk	NT, FD, P	3
blåhake	FD	1

brun kärrhök	FD	12
brunand	EN	1
buskskvätta	NT	23
duvhök	NT	7
entita	NT	1
fiskgjuse	FD, P	16
fisktärna	FD	6
fjällvråk	NT, P	8
flodsångare	NT	32
gråtrut	VU	11
grönbena	FD	3
gröngöling	P	19
gulspurv	NT	24
havsrör	NT, FD, P	19
hussvala	VU	8
hökguggla	FD, P	1
jorduggla	FD, P	1
kornknarr	NT, FD	4
kungsrör	NT, FD, P	2
mindre flugsnappare	FD	1
mindre hackspett	NT, P	3
nattskärva	FD	1
nötkråka	NT	4
ortolansparv	VU, FD	4
rosenfink	NT, P	1
silltrut	NT	2
skogsduva	P	1
spillkråka	NT, FD, P	12
stare	VU	16
stjærtand	VU	1
storlom	FD	1
svarthakedopping	FD	1
sångsvan	FD, P	16
sädgås	NT, P	2
sävsparv	NT	21
tofsvipa	VU, FD	4
tornseglare	EN, P	2
trana	FD, P	11
trädlärka	FD, P	6
törnskata	FD, P	10

Hagby och Sårta (sträcka 2).

Området vid Hagby och Sårta söder om Vallentunasjön domineras av odlingsmark. Här finns också Hagby Ekopark iordningställd på den gamla deponin. I åkerlandskapet förekommer sånglärka, busksvätta (NT), tornseglare (VU), gulspurv (NT), stare (VU). I skogsområdet mot Vallentunasjön och strandskogen i sydändan av sjön noterades sävsparv (NT) vid inventeringen.

Alldeles norr om Listby finns angränsande mot åkermark en liten höjd med en äldre tallskog med spärrgreniga tallar och även några senvuxna ekar samt inslag av aspar. Området kan vara en viktig miljö för hackspettar och hålhäckande arter som kattuggla, skogsduva men också för rovfåglar som tornfalk, lärkfalk och ormrör. Området vid Hagby Ekopark, som tidigare var en våtmark som hette Froden, innehåller idag en mosaik av olika miljöer. Toppen av själva tippen är en öppen yta fri från högre vegetation med god utsikt över omgivningarna. Detta område lockar till sig mängder av rastande fåglar under vinterhalvåret bland annat

många nordliga fjällarter som t.ex. berglärka, blåhake, vinterhämsling och snöspärv. Omgivningarna runt själva toppen består av lövvegetation med en hel del planterade träd och buskar med blommor och bär som lockar till sig både insekter och fåglar. Här finns också våtare partier, anlagda dammar och kanaler som tidigare varit recipient för lakvatten från toppen. I denna miljö förekommer bland annat bäver. Vid inventeringen noterades bland annat sånglärka, hussvala (VU), gulspärv (NT), buskskvätta (NT), sävsparv (NT), brun kärrhök (Fågeldirektivet), gråhäger och skogsnäppa.

Tabell 2. Fynd av naturvårdsarter, samt arter som kan vara speciellt utsatta för kollisioner med ledningar, gjorda i skogsområdet och längs kraftledningen mellan Hagby och Såsta mellan år 2000-2020. Bland fynden finns både arter som hittats under inventeringen och som inrapporterats till Artportalen.

Artnamn	Kategori	Antal fynd
backsvala	NT	2
berglärka	VU	42
bivråk	NT, FD, P	36
blå kärrhök	NT	12
blåhake	FD	29
brun glada	EN, FD,	2
brun kärrhök	FD	161
brunand	EN	1
brushane	VU	4
buskskvätta	NT	86
busksångare	NT	58
dubbelbeckasin	NT, FD	2
duvhök	NT	208
dvärgmåsa	FD	1
entita	NT	2
fiskgjuse	FD, P	74
fisktärna	FD	24
fjällgås	CR, FD	1
fjällpipare	FD	1
fjällvråk	NT, P	147
gråtrut	VU	190
grönbena	FD	12
gröngöling	P	144
gulspärv	NT	314
havsrör	NT, FD, P	236
hussvala	VU	37
kornknarr	NT, FD	96
kungsfiskare	VU, FD	80
kungsrör	NT, FD, P	8
lappspärv	VU	2
ljungpipare	FD	7
mindre hackspett	NT, P	51
nötkråka	NT	1
ortolansparv	VU, FD	1
pilgrimsfalk	NT, FD	5
rapphöna	NT	1
rosenfink	VU, P	6
röd glada	FD	2
rördrom	NT, FD	32
rörsångare	NT	2
salskrake	FD	29
silltrut	NT	38

silvertärna	FD	1
skräntärna	NT, FD	3
skäggmes	NT	2
sommargylling	EN	1
spillkråka	NT, FD, P	56
stare	VU	119
stenfalk	NT, FD, P	1
stjärtand	VU	5
storlom	FD	9
storspov	NT	6
svart rödstjärt	NT	1
svarthakedopping	FD	2
sångsvan	FD, P	103
sädgås	NT, P	19
sävsparv	NT	160
tornseglare	VU, P	65
trastsångare	NT	10
trädlärka	FD, P	12
törnskata	FD, P	83
vaktel	NT	2
videsparv	VU, P	5
vinterhämling	VU	43
vitkindad gås	FD	15
ängshök	EN, FD	2

Täby prästgårds naturreservat och skogarna runt Marielund (sträcka 3)

Sträckan domineras av ett tätortsnära barrskogsområde med gran, tall och lövskog. En mindre andel sumpskog förekommer vid Gullsjöns omgivning. I skogsområdet noterades bland gröngöling och spillkråka (NT) och järpe (Fågeldirektivet) och skogsduva. I Gullsjön sågs två par av svarthakedopping (Fågeldirektivet), sothöna och sjungande sävsparv (NT). I Gullsjön har man genom åren sett bland annat rastande trana, sångsvan, silver- och fisktärna, brun kärrhök (samtliga Fågeldirektivet). Under häckningstid har noterats och mindre hackspett (NT), kornknarr (NT), törnskata och trädlärka (de två senare upptagna i Fågeldirektivets bilaga 1).

I de befintliga ledningskartorna i skogsområdet noterades också flera revir av gulsparr (NT). I det närliggande Täby prästgårds naturreservat, norr om väg 265, har ett stort antal fågelarter noterats bl.a. bivråk (NT), duvhök (NT), havsörn (NT), småfläckig sumphöna (VU) och rastande myrspov (VU). Detta område berörs ej av ledningsdragningen.

Tabell 3. Fynd av naturvårdsarter, samt arter som kan vara speciellt utsatta för kollisioner med ledningar, gjorda vid Täby prästgårds naturreservat och skogarna runt Marielund mellan år 2000-2020. Bland fynden finns både arter som hittats under inventeringen och som inrapporterats till Artportalen.

Artnamn	Kategori	Antal fynd
bivråk	NT, FD, P	13
blå kärrhök	NT	2
blåhake	FD	4
brun kärrhök	FD	66
brunand	EN	4
brushane	VU	4
buskskvätta	NT	13
busksångare	NT	2
duvhök	NT	48
dvärgmå	FD	1
ejder	VU	1
entita	NT	1
fiskgjuse	FD, P	10
fisktärna	FD	7
fjällvråk	NT, P	11
flodsångare	NT	2
gråtrut	VU	19
grönbena	FD	13
gröngöling	P	62
gulsparr	NT	105
havsörn	NT, FD, P	20
hussvala	VU	10
härfågel	RE	4
hökuggla	FD, P	3
järpe	FD, P	1
kornknarr	NT, FD	16
kungsfiskare	VU, FD	1
kungsörn	NT, FD, P	2
ljungpipare	FD	1
mindre hackspett	NT, P	42
myrspov	VU, FD	3
nattskär	FD	4
nötkråka	NT, P	3
ortolansparv	VU, FD, P	2
rosenfink	VU, P	1
silltrut	NT	17
silvertärna	FD	1

skogsduva	P	1
småfläckig sumphöna	VU	2
sparvuggla	FD, P	3
spillkråka	NT, FD, P	65
stare	VU	54
stenfalk	NT, FD, P	1
storspov	NT	1
svart rödstjärt	NT	1
svarthakedopping	FD	116
sångsvan	FD, P	59
sävsparv	NT	20
tornseglare	VU, P	38
trana	FD, P	36
trastsångare	NT	1
trädlärka	FD, P	9
törnskata	FD, P	34
vitkindad gås	FD	7
årta	EN	2

Ullnasjön och Löttinge (sträcka 4).

Ullnasjön och dess omgivning uppvisar en rik fågelfauna med flertalet änder och vadare, vilket är att vänta i dessa miljöer. Bland de mer intressanta arterna hittas brunand (EN), brun kärrhök (Fågeldirektivet), flodsångare (NT). I sjön häckar troligen storlom (Fågeldirektivet), skäggdopping och sothöna. Fiskgjuse (Fågeldirektivet) ses jaga fisk i sjön och ibland jagar lärkfalkar i vassruggarna bort mot golfbanan. Inte sällan ses havsörn (NT) glida över området. Söder om sjön finns ett mindre skogsområde. Där har man sett gröngöling och spillkråka (NT), vilka båda är mycket viktiga för andra fågelarter som inte hackar ut sina bohålor själva. Bland dessa bör nämnas stare (VU) som också setts i detta område. Bland de förbiflyttande arterna, som oftast ses rasta på försommaren och under hösten, kan nämnas fjällvråk (NT), jorduggla (Fågeldirektivet), vitkindad gås (Fågeldirektivet), salskrake (Fågeldirektivet) och sädgås (NT). I området har man genom åren sett flera ovanliga arter. Här kan nämnas svarthalsad dopping (EN), ortolansparv (VU) och rödspov (CR).

Vid stranden mot golfbanan häckar sävsparv (NT) och i bladvassen både rörsångare och sävsångare. I skogsområdet väster om Löttinge noterades gulsparr (NT) och stare (VU). På odlingsmarken vid Löttinge sågs sånglärka och stare (VU), ladusvala och här noterades också en förbiflygande tofsvipa (VU). Här bedrivs ett aktivt jordbruk som dessa arter gynnas av.

Tabell 4. Fynd av naturvårdsarter, samt arter som kan vara speciellt utsatta för kollisioner med ledningar, gjorda mellan Ullnasjön och Löttinge mellan år 2000-2020. Bland fynden finns både arter som hittats under inventeringen och som inrapporterats till Artportalen.

Artnamn	Kategori	Antal fynd
backsvala	NT	24
bergand	VU	22
berglärka	VU	242
bivvråk	NT, FD, P	52
blå kärrhök	NT	12
blåhake	FD	6
brun kärrhök	FD	62
brunand	EN	18
buskskvätta	NT	8
busksångare	NT	24
duvhök	NT	31

dvärgmås	FD	10
ejder	VU	2
fiskgjuse	FD, P	116
fisktärna	FD	134
fjällgås	CR, FD	2
fjällpipare	FD	8
fjällvråk	NT, P	168
flodsångare	NT	4
gråtrut	VU	132
grönbena	FD	22
gröngöling	P	103
gulspurv	NT	76
havsrör	NT, FD, P	500
hussvala	VU	60
hökuggla	FD	6
kornknarr	NT, FD	4
kungsrör	NT, FD, P	8
lappspurv	VU	36
ljungpipare	FD	12
lärfalk		57
mindre hackspett	NT, P	82
nattskärja	FD	2
nötkråka	NT	14
ortolansparv	VU, FD	2
pilgrimsfalk	NT, FD	12
rosenfink	VU, P	10
röd glada	FD	4
rödstrupig piplärka	VU	8
salskrake	FD	500
silltrut	NT	62
silvertärna	FD	6
skrântärna	NT, FD	66
skäggmes	NT	6
smålom	NT, FD, P	6
spillkråka	NT, FD, P	84
stare	VU	110
stenfalk	NT, FD, P	6
stjärtand	VU	6
storlom	FD	48
storspöv	NT	20
svarthakedopping	FD	31
svarthalsad dopping	EN	2
svärta	NT	18
sångsvan	FD, P	222
sädgås	NT, P	30
sävsparv	NT	75
tofsvipa	VU	1
tornseglare	VU, P	74
trana	FD, P	66
trastsångare	NT	30
trädlärka	FD, P	46
törnskata	FD, P	16
videsparv	VU, P	10

vinterhämpling	VU	70
vitkindad gås	FD	40

5 REFERENSER

Ahti, T. m.fl. 1968. Vegetation zones and their sections in north-western Europe. *Annales Botanici Fennici*. 5:169 – 211.

ArtDatabanken SLU. 2020. www.artfakta.se (besökt 2020-11-10)

Calluna. 2020. Handledning för fågelutredningar - En översikt över utredningsprocessen för fåglar vid tillståndsprövning av kraftledningar.

Gärdenfors, U. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. ArtDatabanken SLU, Uppsala

Haas, F., Ottvall, R., Green, M. 2015. Metodkatalog för fågelinventering vid Vattenfalls vindkraftsprojekt. Vattenfall.

Nordiska ministerrådet. 1984. Naturgeografisk regionindelning av Norden. 2 uppl. ISBN 91-38-08239-X

BESTÄLLARE Vattenfall Eldistribution AB

UPPDRAG Fågelinventering Hagby-Ensta-Arninge

UTFÖRARE Sweco Environment AB

ANSVARIG David Rocksén

INVENTERING Jon Andersson, Elias Forsberg, Thomas Birkö

RAPPORT Thomas Birkö

GRANSKNING David Rocksén